

de general-maior CONSTANTIN ANTIP

Pentru a hrăni speranțe, pentru a întreține energii, pentru a alina durerea pierderilor prin omagiul adus celor căzuți — consemnează Nicolae Iorga referitor la presa română din 1877 — au trebuit să se întemeieze, aducînd în haosul patimilor o suflare de viață mai curată, trecînd peste undele vii ale neamului, ziare de informație răpede, de literatură vioaie¹. Și în adevăr, în acel an memorabil, pe lângă ziarele deja în ființă — „Românul“, „Telegraful“, „Timpul“, „Gazeta Transilvaniei“ și altele —, au apărut noi publicații: „România liberă“ (București, 15 mai), „Steaua României“ (Iași, 22 mai), „Socialistul“ (București, 26 mai), „Resboiul“ (București, 23 iulie), „Dorobanțul“ (București, 15 noiembrie).

Răsfoirea colecțiilor de ziare de acum un secol invederează că, peste apartenența politico-socială, de la gazeta „Socialistul“, care exprima opinia mișcării socialiste născînde și poziția clasei noastre muncitoare în proces de afirmare, la „Românul“, exponentul burgheziei liberal-radicală, și de la acesta la ziarul conservator „Timpul“, de la gazetele apărute în chiar focul evenimentelor, ca „Resboiul“ și „Dorobanțul“, la decanul de vîrstă al presei române de atunci „Gazeta Transilvaniei“, întreaga presă română vibra la idealul obținerii independenței depline a statului român. Dacă în privința scopului exista un consens general, cînd era vorba de modalitățile realizării lui se manifestau și în ziaristică opțiuni diferite, conforme cu pozițiile grupărilor politice existente. După „Timpul“, o singură cale era de urmat, aceea a tratativelor, a apelului la ocrotire din partea Europei; „Românul“, însă, constatînd că această cale, negociată, fusese epuizată, milita ca independența să fie rodul voinței și luptei armate a poporului român însuși. „Dorința noastră cea mai vie, scria «Românul», este de a vedea armata noastră trecînd Dunărea și mergînd să contribuie la nimicirea unei dominațiuni devenite odioase lumii întregi. Voim ca românii să-și datorească lor înșile independența absolută a patriei, o dorim pentru că credem că ea va contribui la mărirea și la ridicarea patriei“². Intrucît aceasta era și dorința întregii suflări românești, după ce armata națională s-a angajat în confruntarea cu forțele otomane, „Timpul“ și alte publicații conservatoare, fără a se dezice de vechile puncte de vedere în chestiunea independenței, au adoptat un ton moderat față de guvern și acțiunile sale. De altfel, cerința de a se renunța la o polemică sterilă și a se merge pe o direcție constructivă o găsim exprimată fără echivoc în paginile multor publicații. „Ne unim și noi

¹ N. Iorga, *Istoria presei românești*, tipărită de Sindicatul ziaristilor din București, 1922, p. 142.

² „Românul“ din 14 mai 1877.

cu acei care susțin că astăzi nu e timpul d-a face polemică cu diferite partide politice sau ziare, nici d-a se agăța neconținut de guvern și actele sale — scria «Resboiul». O asemenea procedare din partea oricărui organ ar fi astăzi cu totul inoportună...“³.

Adeziunea unanimă cu care românii de pe ambele versante ale Carpaților au întâmpinat momentul solemn al proclamării independenței de stat la 9 mai 1877 a dominat paginile presei noastre în acele zile. „Independența absolută a României este oficial consacrată și proclamată — nota «Românul» imediat după memorabilul act istoric. Starea noastră de război față de imperiul otoman este asemenea categoric și oficial consacrată și proclamată. Știm în fine pozitiv unde mergem, ce facem, și în fața dominațunii musulmane, devenită odioasă tuturor puterilor din Europa, putem striga plini de încredere în viitor: Trăiască România absolut independentă!“⁴. Dînd glas atitudinii mișcării socialiste și a proletariatului, „Socialistul“ scria: „Azi e timpul cînd românii, în avîntul și entuziasmul suvenirilor trecute, iau armele pentru a-și apăra independența“⁵. De peste munți, „Gazeta Transilvaniei“ exolama: „Cauza ostașului român e o cauză generală română, victoria lui e a întregii națiuni, fie aceasta risipită în oricare parte a lumii“⁶.

De la cele 130 de lovituri de tun de la Calafat din 26 aprilie 1877, la asalturile asupra Plevnei, Rahovei, capitularea armatei lui Osman Pașa și pînă la ultimele salve trase asupra Vidinului la sfîrșitul lui ianuarie 1878, presa română a fost nu numai o cronică emoționantă a războiului național-eliberator, ci, prin cuvîntul cu care fortifica moralul poporului și armatei, un adevărat ostaș de linia întîi. Paginile ei au dat un relief impresionant patriotismului fierbinte al națiunii, dăruirii cu care masele populare, în primul rînd țărănimea, au susținut campania antiotomană, vitejiei, eroismului și abnegației ostașilor și ofițerilor noștri. Ziarele nu se rezumau la atitudini constatative, ci trăgeau concluzii generalizatoare privind forța solidarității naționale în susținerea războiului, lupta armatei române ca argument pentru recunoașterea drepturilor poporului român la deplina independență și suveranitate politică. Cu prilejul trecerii Dunării de către armata noastră, „România liberă“ exulta: „România s-a deșteptat!... Alergați viteji români, alergați ca vîntul, ca gîndul! Lăsați plugul la bătrîni, sapa la femei, vitele la copii... Calea vă este deschisă la glorie și nemurire. Strămoșii noștri se găseau odinioară totdeauna între sapă și sabie, între plug și pușcă, vrednici și de una și de alta... Faceți din piepturile și din brațele voastre un zid viu și puternic de apărare... Un popor e ca un gigant în unire, ca o furnică în desunire; să ne unim și să ne iubim, căci în unire și în virtute stă mîntuirea neamului românesc“⁷. După victoria noastră de la Grivița, „Românul“ arăta că „Ziua de 30 august va rămîne în analele istoriei“⁸, iar „Telegraful“ scria: „O țară care are asemenea fii ca ai tăi, România, nu poate niciodată a pieri. Un popor care știe să moară cu arma în mînă merită să trăiască respectat și iubit“⁹. După luptele de la Rahova, prin pana lui Mihail Eminescu, „Timpul“ afirma: „Astăzi ostașii noștri se aruncă cu bărbăție în luptă; pămîntul se cutremură sub picioarele lor; cad și iar cad și totuși

³ „Resboiul“ din 17 august 1877.

⁴ „Românul“ din 10 mai 1877.

⁵ „Socialistul“ din 26 mai 1877.

⁶ „Gazeta Transilvaniei“ din 21 iulie 1877.

⁷ Constantin Avram, *Lauda vitejiei românești — Eroismul ostașilor români în războiul pentru independență oglindit în publicistica vremii* —, Edit. militară, București, 1977, p. 47.

⁸ „Românul“ din 5 septembrie 1877.

⁹ „Telegraful“ din 22 septembrie 1877.

merg înainte ; lumea întreagă este uimită“¹⁰. La rîndul ei, „Familia“ de la Oradea, după încheierea războiului, aprecia : „Armata română și-a cîștigat în războiul actual un nume nemuritor și astfel a făcut națiunii române onoarea nepieritoare“¹¹.

Ziarele „Resboiul“, „Dorobanțul“ și altele și-au făcut un obicei din a consacra prima pagină portretelor eroilor. „Rugăm cu stăruință pe rudele și amicii ofițerilor căzuți pe cîmpul luptei d-a binevoi să ne împrumute fotografiile acestor bravi, pentru a le reproduce în foaia noastră. Totodată rugăm a ne trimite împreună cu fotografia și o însemnare de vîrsta, locul nașterii, trecutul și alte asemenea date din viața răposaților“¹² era apelul repetat pe care-l găsim în coloanele celor două ziare citate ca și ale altor gazete. Datele primite în urma unor astfel de anunțuri au dat posibilitatea înfățișării personalității căpitanului Nicolae Valter Mărăcineanu, maiorilor George Șonțu, Dimitrie Giurăscu, Constantin Ene și atîtor altor eroi ale căror nume au intrat în legendă. Scrisorile particulare expediate de luptătorii de pe front familiilor și prietenilor au constituit, de asemenea, substanța evocării de către presă a spiritului de jertfă dovedit de ostașii români. „Gazeta Transilvaniei“, de pildă, a inserat o suită de scrisori ale căpitanului (ulterior maior) Moise Groza, bănățean în armata română¹³. În „Resboiul“ putem citi scrisori ale sublocotenentului Mauriciu Brociner și ale altor luptători. Fiorul luptelor de peste Dunăre era transmis și prin reportajele în creion și culoare ale artiștilor plastici care au însoțit trupele pe front — Nicolae Grigorescu, Sava Henția, Carol Popp de Szathmary, prin creațiile literare, ca acelea ale lui Vasile Alecsandri, ale cărui poezii „Peneș Curcanul“, „Sergentul“, „Hora de la Plevna“, „Hora de la Grivița“ și altele au văzut lumina tiparului în revista junimistă „Convorbiri literare“, fiind preluate apoi și de ziarele de informație și opinie.

Active au fost gazetele românești și în ceea ce privește susținerea războiului de către populația din țară prin răspunsul prompt la rechiziții, prin donații în bani pentru cumpărarea de arme, precum și în natură — îmbrăcăminte, alimente, medicamente. Apelurile Crucii Roșii, ale comitetelor locale constituite în acest scop, ale comitetelor de femei din Transilvania și Bucovina, liste de subscripții, îndemnuri proprii erau zilnic prezente în gazete. După cunoscutul apel al guvernului din 7 septembrie 1877 prin care se solicitau contribuții benevole în vederea cumpărării de arme și mai moderne, „Steaua României“ se adresa astfel locuitorilor lașului : „Să îmbărbătăm pe luptători, să le înarmăm brațele cele vînjoase cu arme mult mai bune... Români ! și voi vătrari ai Municipiului Iași, așa este, voi veți da obolul vostru pentru arme române, căci cine-și dă fiul de soldat patriei, bucuros îi va da și arma în mînă“¹⁴. Și ziarele nu s-au rezumat numai la latura publicitară în acest domeniu, ci au întreprins și acțiuni organizatorice privind primirea și trimiterea donațiilor la destinație ; „Românul“, „Monitorul oficial“, „Monitorul oastei“, „Gura satului“ (Arad) și alte ziare au înființat pe lângă redacții servicii speciale în acest scop¹⁵.

¹⁰ Teodor Virgolici, *Ecourile literare ale cuceririi independenței naționale*, Edit. Eminescu, București, 1976, p. 70.

¹¹ „Familia“ din 18 mai 1878.

¹² „Resboiul“ din 15 septembrie 1877.

¹³ Vezi și Sextil Pușcariu, *Douăzeci de scrisori ale lui Moise Groza din războiul de la 1877*, în „Anuarul Institutului de istorie națională“, Cluj, IV, 1926—1927.

¹⁴ Constantin Avram, *op. cit.*, p. 68.

¹⁵ Vezi Vasile Netea, C. A. Rosetti, *Edit. științifică*, București, 1970, p. 322 ; General-maior Constantin Antip, *Războiul de independență în presa vremii*, în „Presa noastră“, nr. 2, 1977.

Pentru a ilustra valoarea eforturilor poporului român și armatei sale, ziarele publicau telegrame și articole din presa de peste hotare sau corespondențe scrise special pentru ele de gazetari străini aflați la fața locului. Iată, de pildă, trimisul ziarului elvețian „Bund“ și al celui american „Chicago Gazette“, Lachmann, care pentru sprijinul efectiv dat artileriștilor români va fi și decorat cu ordinul „Steaua României“, scria ziarului „Telegraful“ : „Fiind însumi ofițer într-o armată străină, cred că aprecierea mea poate avea oarecare valoare, de vreme ce am destulă experiență din timpurile trecute, când am avut și eu onoarea de a lupta cu arma în mână... Astăzi am ferma convingere că armata română merită a fi pusă alături de orice altă armată din Europa și oricine poate fi mîndru de soldații și ofițerii ei, care au dat probe atît de strălucite de vitejie“¹⁶.

În același timp, în numele demnității naționale și ostășești a românilor, gazetele răspundeau cu fermitate diverselor aserțiuni calomnioase ale unor organe de presă străine. „Noi nu vom neglija, scria «Resboiul», a da din cînd în cînd cîte o probă despre incorecta procedură a susnumitelor ziare («Neue Free Presse» din Austro-Ungaria și altele — n. n.) ca să cunoscă și publicul nostru de care trebuie să se ferească mai mult d-a da crezămînt, deoarece este vădit că-și umplu coloanele numai cu insinuații, scorneli și știri tendențioase“¹⁷.

Concomitent cu ilustrarea luptei ostașilor români, a solidarității naționale, presa noastră oglindea acțiunile armatei aliate, cooperarea și camaraderia de luptă dintre trupele române și cele ruse. În „Resboiul“, „Dorobanțul“ și alte publicații au fost prezentați comandanți și generali ca marele duce Nicolae, Tottleben, Skobelev, eroi ca generalul Dorojinski, locotenentul Romanov și mulți alții. În portretul locotenentului Romanov din „Resboiul“ citim : „Pe lângă veteranii armatei rusești, care merg înaintea inamicului, înconjurați de aureola unei reputații strălucite, mai sînt acei tineri ofițeri care pentru înția oară trec prin botezul focului și care de la cele dintîi pasuri, faima militară le trîmbițează numele... Dacă este adevărată zicătoarea populară că ziua bună se cunoaște de dimineață, apoi desigur putem spune despre viitorul junilor ofițeri ruși că va fi demn de veteranii lor“¹⁸.

Și inamicul era înfățișat la valoarea sa militară. După capitularea Plevnei, „Dorobanțul“ scria : „Groaznicele întăriri de la Plevna nu mai sînt amenințătoare pentru viața oștenilor noștri. Viteazul, inteligentul și curajosul Osman-Pașa e biruit și întăririle lui luate... Căpitanul cel mai viteaz și oștirea cea mai disciplinată, care luptau pentru existența Turciei, d-acum nu mai sînt de nici un folos în resbelul de față. Ei s-au predat fără condițiuni, însă după o luptă care face onoare nu numai oștirilor aliate, ci și vrăjmașului lor“¹⁹.

De altfel, căderea Plevnei a fost înfățișată în coloanele presei cu un patos deosebit, dîndu-se glas bucuriei populare manifestată în orașe și sate pe ambele versante ale Carpaților, ca și în coloniile române din alte țări. Ea s-a făcut, totodată, ecoul simpatiei arătate față de români de masele populare din alte țări. La jumătatea lunii decembrie 1877, „Dorobanțul“ publica o corespondență din Marsilia, pe care o reproducem pentru filonul ei emoțional : „Un amic din Marsilia ne comunică impresiunea ce a produs asupra francezilor sârbătoarea de la Corniche. On(oratul) d. Plagino, care locuiește la Corniche, îndată ce a primit vestea luării Plevnei, a arborat tricolorul românesc

¹⁶ „Telegraful“ din 4 septembrie 1877.

¹⁷ „Resboiul“ din 18 august 1877.

¹⁸ „Resboiul“ din 14 august 1877.

¹⁹ „Dorobanțul“ din 30 noiembrie 1877.

În balconul d-sale, iar seara și-a iluminat casa. Locuitorii din acea parte, informați de fericita știre, ...luară parte la acea sărbătoare și aclamațiunile de «Vive les Roumains, nos frères!» făcură mult timp să răsunе atmosfera. Apoi seara se petrecu într-o manifestare frățească, în care francezii își arătară sentimentele lor de iubire pentru frații lor din Valea Dunării și astfel știrea căderii Plevnei se răspîndi repede în populațiunea rurală din partea de miazăzi a Franței²⁰.

Marile manifestații populare care au avut loc cu acest prilej au cuprins în avîntul lor și presa; mulțimile care au inundat străzile Bucureștiului au ovaționat îndelung și în fața casei lui C. A. Rosetti, directorul „Românului”, monitorul cel mai înflăcărat al războiului de neatinare. Era în aceasta expresia grațitudinii față de întreaga presă care, încadrată în ansamblul efortului național, a contribuit din plin la triumful cauzei celei mai înlătoare și mai drepte dintre toate.

LA GUERRE DE L'INDÉPENDANCE DANS LA PRESSE DE L'ÉPOQUE

R é s u m é

La communication „La guerre de l'indépendance dans la presse de l'époque” fait ressortir que les journaux roumains d'il y a un siècle, quelle que fût leur orientation politico-sociale, depuis „Socialistul” (Le Socialiste), exprimant les opinions du mouvement socialiste et de la classe ouvrière, par „Românul” (Le Roumain), porte-parole de la bourgeoisie radicale-libérale, jusqu'à l'organe conservateur „Timpul” (Le Temps), depuis les publications qui commencèrent leur parution durant la guerre même, telles que „România liberă” (La Roumanie libre), „Steaua României” (L'Étoile de la Roumanie), „Resboiul” (La guerre) ou „Dorobanțul” (Le soldat des troupes de dorobantzi), jusqu'au doyen d'âge du journalisme roumain „Gazeta Transilvaniei” (La gazette de la Transylvanie) (qui paraissait depuis 1838), toute la presse roumaine s'est rangée du côté de l'idéal de l'indépendance, a appuyé l'effort militaire, humain et matériel accompli par la nation roumaine pendant la guerre de 1877—1878 pour consacrer le statut de l'indépendance de la Roumanie proclamée le 9 mai 1877.

Les pages des journaux et des revues ont donné un relief impressionnant au patriotisme enthousiaste de la nation roumaine, à l'abnégation dont firent preuve les masses populaires dans la campagne antiottomane, à l'héroïsme et au dévouement des soldats et des officiers de l'armée nationale. De pair avec l'illustration des prouesses des combattants roumains, de la solidarité nationale, la presse roumaine reflétait les faits d'armes des troupes aliées, la coopération et la camaraderie entre Roumains et Russes. À la fois, l'adversaire était présenté à sa juste valeur militaire.

²⁰ „Dorobanțul” din 17 decembrie 1877.

Dans la communication on relève que les journaux roumains reproduisaient des télégrammes et des articles de la presse étrangère ou des correspondances écrites à leur intention par certains des plus de trente journalistes étrangers se trouvant à pied d'oeuvre, contributions qui mettaient en relief l'ampleur de la participation du peuple roumain et de son armée à la guerre de 1877—1878.

On souligne, en conclusion, que, insérée dans l'ensemble de l'effort national, la presse roumaine a pleinement contribué à la victoire de la cause de l'indépendance de la patrie.